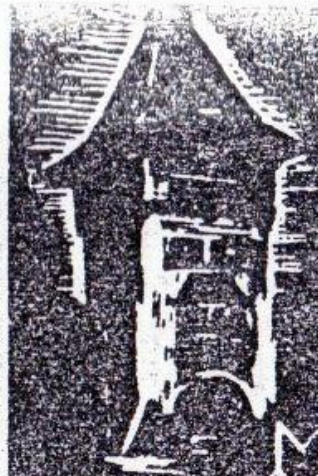

A KŐSZEGI MÚZEUM-KÖZLEMÉNYEI

I. SOROZAT, 7. SZÁM.

SERIES I. NR. 7.

PUBLICATIONES MUSEI GINSIENSIS

2

Balogh János dr.:

A Kőszegi-hegység pókfaunájának alapvetése.

Grundlagen zur Kenntnis der Araneenfauna
des Kőszeger Gebirges.

(Különlenyomat a VASI SZEMLE V. évfolyamából.)

Kiadja :

Kőszeg Város Helytörténeli és Szülőföldismereti Múzeuma.

1938.

A Kőszegi-hegység pókfaunájának alapvetése.

Írta: BALOGH JÁNOS dr. Budapest.

(Készült a Kir. Magy. Pázmány Péter Tud. Egyetem Állatrendszertani Intézetében. — Igazgató: Dr. Dudich Endre egyet. ny. r. tanár.)

A Kőszegi-hegység pókfaunáját eddig nagyon hiányosan ismertük. Herman Ottó alapvető pókmunkájában mindössze 6 Kőszeg környékén talált pókfajról tesz említést, Chyzer és Kulczyński monográfiája pedig 30 nagyrészt közönséges fajt sorol fel erről a területről. Ezeket a fajokat, amint Chyzer-ék munkájából meg lehet állapítani, Pável János gyűjtötte. Végül Kolosváry legújabban egy faj kőszegi előfordulását említi meg.

Az eddig kimutatott fajok aránylag kis száma és nagyrészt közönséges volta mutatja, hogy Kőszeg környékén pókokat eddig csak futólagosan gyűjtöttek; a terület alaposabb pókfaunisztikai kikutatására nem került sor.

Ezt a munkát a Kőszegi-hegység rendszeres faunisztikai kikutatásával kapcsolatban a Pázmány Péter Tudományegyetem Állatrendszertani Intézetének igazgatója, Dudich Endre dr. egyet. ny. r. tanár kezdette meg az intézeti segédtanerők és haladottabb hallgatók részvételével. A meginduló munkát Kőszeg városa állandóan a legnagyobb megértéssel támogatta.

A rendszeres gyűjtések 1936 májusában indultak meg és ettől az időponttól kezdve 1937 novemberéig több gyűjtőkiránduláson igen gazdag faunát sikerült összegyűjteni. Az intézeti gyűjtések anyagát kiegészítették és jelentősen szaporították azok az adatok, amelyek Visnya Aladár dr. múzeumi igazgató kora tavasztól késő ősziig tartó kétévi gyűjtéséből származnak. Az alábbi fauna idényállatainak jelentős

része — azok a fajok, amelyeknek megjelenése nem esett egybe az intézeti kirándulásokkal — Visnya gyűjtéséből származik.

Az alábbi felsorolás az említett irodalmi adatokat is magában foglalja. Az irodalomban közölt fajokat, egynek a kivételével (*Neon reticulata*), mi is megtaláltuk. Ezeknek a neve után a 261. lapon lévő irodalmi összeállítás sorszámaival jelzem, hogy melyik munkában fordul elő Kőszeg, mint az illető faj termőhelye.

Rendszertani sorrend és névhasználat (nomenklatura) tekintetében Roewer-nek a „*Die Tierwelt Mitteleuropas*” c. sorozatban megjelent munkáját követem, ezért az autorok neveit egyszerűség kedvéért elhagytam.

*

Enumeratio Araneorum in montibus Ginsiensibus adhuc collectarum.

1. Fam: Atypidae:

✓ *Atypus piceus* ✓

2. Fam: Drassidae:

✓ *Drassodes pubescens* ✓

✓ *D. lapidosus* ✓

✓ *D. silvestris* ✓

✓ *Scotophaeus loricatus* ✓

✓ *S. scutulatus* ✓

✓ *Zelotes pedester* ✓

✓ *Z. apricorum* ✓

✓ *Z. praeficus* ✓

✓ *Z. acceptus* ✓

✓ *Z. Latreillei* ✓

✓ *Poecilochroa conspicua* (1) ✓

✓ *Callilepis nocturna* ✓

✓ *Gnaphosa bicolor* ✓

✓ *G. lucifuga* ✓

3. Fam: Sparassidae:

✓ *Micrommata viridissima* (3) ✓

4. Fam: Thomisidae:

✓ *Thomisus albus* (3) ✓

✓ *Pistius truncatus* ✓

✓ *Misumena tricuspidata* ✓

✓ *M. calycina* (3) ✓

✓ *Diaea dorsata* ✓

✓ *Synema globosum* (3) ✓

✓ *Tmarus piger* ✓

✓ *Oxyptila horticola* ✓

✓ *O. brevipes* ✓

✓ *O. simplex* ✓

✓ *O. trux* ✓

✓ *Xysticus bifasciatus* ✓

✓ *X. pini* ✓

✓ *X. viaticus* ✓

✓ *X. Kochi* ✓

✓ *X. gallicus* ✓

✓ *X. lateralis* (3) ✓

✓ *X. acerbus* ✓

✓ *X. luctuosus* ✓

✓ *X. striatipes* ✓

✓ *Philodromus laevipes* ✓

✓ *Ph. laevipes tigrinus* ✓

✓ *Ph. dispar* (3) ✓

✓ *Ph. collinus* ✓

✓ *Ph. aureolus* ✓

✓ *Thanatus formicinus* ✓

✓ *Th. arenarius* ✓

✓ *Tibellus maritimus* (3) ✓

✓ *T. oblongus* ✓

5. Fam: Clubionidae:

✓ *Clubiona corticalis* ✓

✓ *C. trivialis* ✓

✓ *C. coerulescens* ✓

✓ *C. compta* ✓

✓ *C. holosericea* ✓

✓ *C. neglecta* ✓

✓ *C. terrestris* ✓

✓ *Chiracanthium elegans* (3) ✓

✓ *Ch. effossum* ✓

ARAATRA!

~~Ch. oncognathum~~
~~Ch. Pennyi~~
~~Anyphaena accentuata~~
~~Zora spinimana (3)~~
~~Liocranum rupicola~~
~~Agroeca brunnea~~
~~Micariosoma festivum~~
~~M. minium~~
~~Micariolepis dives~~

6. Fam: *Attidae*:

~~Ballus depressus (3)~~
~~Myrmarachne formicaria~~
~~Sitticus pubescens~~
~~S. Dzieduszyckii~~
~~Neon reticulatus (3)~~
~~Evarcha Marcgravi (3)~~
~~E. Blancardi (3)~~
~~Carrhotus bicolor~~
~~Bianor aenescens~~
~~Dendryphantes nidicolens~~
~~D. rudis~~
~~Salticus scenicus (3)~~
~~Hycia Nivoyi~~
~~Marpissa Rumpfi (3)~~
~~Heliophanus cupreus~~
~~H. dubius~~
~~H. flavipes (3)~~

7. Fam: *Dysderidae*:

~~Dysdera Ninnii~~
~~Harpactes Hombergi~~
~~H. lepidus~~
~~Segestria senoculata (3)~~

8. Fam: *Dictynidae*:

~~Dictyna flavescens~~
~~D. latens~~
~~D. arundinacea~~
~~D. uncinata~~

9. Fam: *Theridiidae*:

~~Episinus angustatus~~
~~Theridion redimitum (3)~~
~~Th. bimaculatum~~
~~Th. suaveolens~~
~~Th. nigrovariegatum~~

~~Th. notatum~~
~~Th. impressum~~
~~Th. tinctum~~
~~Th. pinastri~~
~~Th. lunatum (3)~~
~~Th. tepidariorum~~
~~Th. denticulatum~~
~~Diplocephalus melanogaster~~
~~D. braccata~~
~~D. erythropus (?)~~
~~Crustulina guttata~~
~~Steatoda bipunctata~~
~~Teutana triangulosa~~
~~T. castanea~~
~~Asagena phalerata~~
~~Enoplognatha thoracica~~
~~Pholcomma gibbum~~

10. Fam: *Linyphiidae*:

~~Bathypantes concolor~~
~~Lepthyphantes pallidus~~
~~Drapetisca socialis~~
~~Linyphia marginata (3)~~
~~L. frutetorum~~
~~L. phrygiana~~
~~L. resupina domestica~~
~~L. montana~~
~~L. hortensis~~
~~L. peltata~~
~~L. clathrata~~

11. Fam: *Micryphantidae*:

~~Micryphantes fuscipalpis~~
~~Centromerus silvaticus~~
~~Erigone dentipalpis~~
~~E. atra~~
~~Stylothorax gibbosa~~
~~S. apicata~~
~~S. agrestis~~
~~Walckenaera acuminata~~
~~W. mitrata~~
~~Micrargus herbigradus~~
~~Pocadicnemis pumila~~
~~Tapinocyba Becki~~
~~Diplocephalus connectens~~
~~Cnephalocotes silus~~
~~Pelecopsis elongatus~~
~~Ceratinella major~~

12. Fam: *Mimetidae*:

Ero furcata ✓

13. Fam: *Argiopidae*:

Argiope Brünnichii ✓

Meta reticulata ✓

M. Merianae ✓

Cyclosa conica ✓

Mangora acalypha ✓

Aranea angulata ✓

A. diadema (1) ✓

? *A. Raji* ✓

A. Raji var. betulae ✓

A. ceropegia ✓

? *A. foliata* ✓

? *A. undata* (1) ✓

? *A. dromedaria* ✓

? *A. sexpunctata* (1) ✓

? *A. diodia* ✓

A. cucurbitina ✓

A. alpica ✓

A. Redii ✓

A. Reaumuri ✓

A. alsine ✓

A. triguttata ✓

Cercidia prominens ✓

Singa nitidula ✓

S. hamata ✓

S. albobittata ✓

S. Herii ✓

S. sanguinea ✓

S. pygmaea ✓

Zilla Stroemi ✓

Z. montana ✓

14. Fam: *Tetragnathidae*:

Pachygnatha Clercki ✓

P. De Geeri ✓

P. Listeri ✓

Tetragnatha extensa (1) ✓

T. Solandrii ✓

15. Fam: *Amaurobiidae*:

Amaurobius ferox (1/3) ✓

A. claustrarius (3) ✓

A. fenestralis (3) ✓

Tifanoeca obscura ✓

16. Fam: *Agalenidae*:

Cybaeus angustiarum ✓

Textrix denticulata (3) ✓

Agalena labyrinthica ✓

Histopona torpida ✓

H. luxurians ✓

Tegenaria ferruginea (1, 2) ✓

T. silvestris ✓

? *T. Derhami* ✓

Coelotes inermis ✓

C. atropos ✓

Cicurina cicur ✓

Antistea elegans ✓

Hahnia Mengei ✓

17. Fam: *Zodariidae*:

Zodarion germanicum ✓

18. Fam: *Oxyopidae*:

Oxyopes ramosus ✓

19. Fam: *Pisauridae*:

Dolomedes fimbriatus ✓

Pisaura Listeri (3) ✓

20. Fam: *Lycosidae*:

Trochosa terricola ✓

Pirata hygrophilus ✓

P. latitans ✓

P. Knorri ✓

P. piscatorius ✓

P. piraticus ✓

Aulonia albimana ✓

Arctosa maculata (3) ✓

Tarentula inquilina ✓

T. Sulzeri (3) ✓

T. trabalis ✓

T. cuneata ✓

T. pulverulenta ✓

Xerolycosa nemoralis (3) ✓

? *Lycosa tarsalis* ✓

L. monticola ✓

L. riparia ✓

L. pullata ✓

? *L. chelata* ✓

? *L. saccata* ✓

L. hortensis ✓

Ebben a felsorolásban 215 faj van, vagyis valamivel több mint történelmi Magyarország pókfaunájának 25 %-a. Ez a nagy fajszám azért is figyelemreméltó, mert a felsorolás alaposabb áttanulmányozása alkalmával azonnal meg lehet állapítani, hogy kb. 50—60 olyan pókfaj hiányzik belőle, amelynek itteni előfordulása nagyon valószínűnek látszik. A további kutatásoknak tehát még mindig tág tere marad; az azonban kétségtelen, hogy területünk mostani faunájával is egyike a magyar faunaterület pókászatiilag legjobban kikutatott részeinek.

A felsorolt fajok közül külön említést érdemel az *Oedothorax gibbosa* (Blackw.) nevű faj, ezt a fajt eddig Magyarország pókfaunájából nem ismertük.

Faunisztikai szempontból a kőszegi pókfaunában sok érdekességet találunk, ezek közül most csak a legfeltűnőbbet említem meg külön; azokat, amelyeket eddig Magyarország területén csak néhány helyen gyűjtöttek.

Atypus piceus (Sulzer): Ennek a trópusi madárpókok rokonságába tartozó, nagyon ritka fajnak Kőszeg környékéről két ♂ példányát gyűjtöttük; az egyiket 1937. VI. 24-én a Rőtivölgyben az út mentén; a másik példányát másnap, a kőszegi Sphagnetum melletti erdőben. Ezt a fajt a Faunakatalógus Erdélyből említi két helyről, de mindkettőt, mint bizonytalan, megkérdőjelezi.

Xysticus gallicus Sim.: Eddig csak a Bodzai hegységből és Herkulesfürdőről ismertük néhány példányát. A Kőszegi-hegységben 2 ♂ került meg.

Theridion suaveolens Sim.: Egyetlen magyarországi termőhelye a Budapest melletti Sashegy volt. A Kőszegi hegységben Callunás területek alacsony növényzetén él.

Walckenaera acuminata Blackw.: A Faunakatalógus csak a Tátrából említi.

Cnephalocotes silus (Camb.): Eddigi magyarországi termőhelyei: Budapest (Sashegy), Fiume.

Diplocephalus connectens Kulcz.: A fajt Kulczynski Orehovicáról írta le, Roewer „Nieder-Österreich” termőhellyel sorolja fel. Magyarországi subendemizmusnak látszik. Kőszegen 1 ♂ példányát gyűjtöttük.

Histopona luxurians (Kulcz.): Eddig csak a Faunakatalógus VII. és VIII. területéről és Alsó-Ausztriából (Roewer) ismert faj. Kőszegen számos példányát gyűjtöttük.

Említést érdemlő fajok még a következők: *Harpactes lepidus* (C. L. Koch), *Oxptila simplex* (Camb.), *Chiracanthium oncognathum* Thor., *Bianor aenescens* (Sim.), *Hycitia Nivoyi* (Luc.), *Dioplena erythropus* Sim. (?), *Pholcomma gibbum* Westr., *Lepthyphantes pallidus* (Camb.), *Walckenaera mitrata* (Menge), *Micrargus herbigradus* (Blackw.), *Pocadicnemis pumila* (Blackw.), *Ceratinella major* Kulcz.

A Kőszegi-hegység pókfaunáját a fentiek alapján kielégítően ismerjük ugyan, de a terület állatföldrajzi jellegét más

állatcsoportok mintájára, különböző faunaelemek alapján ma még korai lenne vázolni, mert az itt felsorolt fajok egy jelentős részéről csak hézagos termőhelyadataink vannak. Éppen ezért az összegyűjtött fajok legnagyobb részénél mai ismereteink szerint Magyarországon belül nem lehet semmiféle regionális elhatároltságot megállapítani. Mindössze öt olyan fajt találtam, amely határozottan az ország délnyugati részében, első sorban a Faunakatalógus VII. és VIII. jelzésű területén él, vagyis mediterrán elemnek tekinthető (*Dysdera Ninnii*, *Harpactes lepidus*, *Diplocephalus connectens*, *Cnephlocotes silus*, *Histopona luxurians*).

A kőszegi pókfauna függőleges elterjedés szempontjából a következőképpen tagolható:

1. Olyan fajok, amelyek a hegységekben és a síkságon egyaránt megtalálhatók, függőleges elterjedésükben tehát nem lehet szabályosságot megállapítani. Ebbe a csoportba tartozik a kőszegi pókoknak kereken 60 %-a.

2. Olyan fajok, amelyek a síkságra csak kivételesen, vagy egyáltalán nem mennek le és mai ismereteink szerint hazánkban csak hegyvidéken élnek. Ide tartozik a kőszegi pókfajoknak kereken 22 %-a.

3. Alhavasi fajok, amelyek kb. 800 m alsó határig hatolnak le, mai határaink között tehát csak néhány ponton (Kőszegi-hegység, Dobogókő, Börzsöny, Mátra, Bükk magasabb részein) gyűjthetők. Ebbe a csoportba a Kőszegi-hegység pókfaunájának aránylag jelentékeny része, kereken 8 %-a tartozik.

A fauna hátralévő kb. 10 %-a a kisszámú termőhelyadatok miatt a fenti csoportokba egyelőre nem osztható be.

Az elmondottak alapján a Kőszegi-hegység pókfaunáját az alhavasi fajok aránylag nagy száma, továbbá az alhavasi fajok és mediterrán elemek együttes előfordulása jellemzi. Ez utóbbi olyan jellemvonás, amely a magyar faunaterület más részein mai ismereteink szerint nem állapítható meg, éppen ezért a terület sajátos állatföldrajzi jellegét látszik bizonyítani.

Irodalom. — Literatur.

1. Herman, O.: Magyarország pókfaunája. (Ungarns Spinnenfauna.) Budapest, 1876—79. Vol. I—III. pp. XIX + 119, VI + 110, XIX + 394.
2. Kolosváry, G.: Ein Versuch zur Einteilung der Karpathischen Länder mit Berücksichtigung der spinnenfaunistischen Angaben und ein Beitrag zum Rassenkreisproblem bei Spinnen. *Folia Zoologica et Hydrobiologica*, Vol. IX., 1936, p. 92—114.
3. Kulczynski, Wl. et Chyzer, K.: Araneae Hungariae. Budapest, 1891—97, Vol. I—II., pp. 168 + 366.
4. Roewer, C.: Echte oder Webspinnen (In: *Die Tierwelt Mitteleuropas*, Bd. III., Spinnentiere, pp. 144.)

J. Balogh: Grundlagen zur Kenntnis der Araneenfauna des Köszegei Gebirges.

(Auszug). Verfasser gibt im ungarischen Text auf SS. 257—9. eine syste-

202

matische Zusammenstellung der Webespinnen (*Araneae*), die grösstenteils von Mai 1936 bis November 1937 während mehrerer faunistischen Excursionen des syst. zoologischen Institutes der Budapester Pázmány-Universität unter der Leitung von Herrn Prof. E. Dudich gesammelt wurden. Ausserdem hat noch in den Zwischenzeiten dieser Excursionen Herr Dr. A. Visnya, Leiter des Kőszeger Museums beständig gesammelt und so die Liste mit manchen Saison-Arten bereichert. Die nach den Artsnamen in Klammern gesetzten Zahlen weisen auf die auf Seite 261 zusammengestellten Literaturangaben hin, in welchen die betreffende Art mit dem Fundort Kőszeg angeführt ist. Diese meistens gewöhnlichere Arten sind mit einer Ausnahme (*Neon reticulata*) auch diesmal wiedergefunden worden. Die Liste enthält insgesamt 215 Arten, was etwas mehr als 25 % der Spinnenfauna des historischen Ungarns ausmacht. Die bemerkenswerten Arten sind auf Seite 260. besonders hervorgehoben und zum Schluss wird die Spinnenfauna des Kőszeger Gebirges nach der lotrechten Verbreitung der Arten charakterisiert.